

Lukáš Vomlela, Petr Hušek
(przy współpracy: Petr Hlaváček, Dušan Janák, Martin Stanoev),
*Regionalne elity polityczne w kraju morawsko-śląskim
i województwie śląskim w latach 2000—2012*
Opawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego w Opawie,
2014, ss. 121

Praca pt. *Regionalne elity polityczne w kraju morawsko-śląskim i województwie śląskim w latach 2000—2012* autorstwa Lukáša Vomleli oraz Petra Huška (napisana przy współpracy Petra Hlaváčka, Dušana Janáka, Martina Stanoeva — pracowników Centrum Badań Empirycznych, Wydziału Polityk Publicznych, Uniwersytetu Śląskiego w Opawie), jest wynikiem projektu badawczego realizowanego w ramach programu mikroprojektów Euroregionu Silesia. Analiza ta wpisuje się w transgraniczną współpracę terytorialną w wymiarze naukowym i jest jedną z pierwszych podejmowanych na Śląsku w tak zdefiniowanym obszarze badawczym. Jest to ważna publikacja, której Autorzy koncentrują się na analizie ewolucji regionalnych elit politycznych w perspektywie porównawczej (pomiędzy regionem morawsko-śląskim a województwem śląskim). Stanowi więc ona znaczący wkład w lepsze zrozumienie procesów politycznych zachodzących na poziomie regionalnym (i ich interakcji z poziomem centralnym) w dwóch krajach środkowo-europejskich, ponad dwie dekady po 1989 roku, jak również po dokonanych — zarówno w Polsce, jak i w Czechach — reformach administracyjnych.

Autorzy słusznie zauważają, że obydwie analizowane regiony mają ponieważ sztuczny charakter, tzn. ich kształt jest wynikiem decyzji politycznej i ich granice mają się nijak do uwarunkowań historycznych czy kulturowych. Znaczne fragmenty analizowanych regionów należały przez wieki do Prus i Austro-Węgier (1742 — podział Śląska pomiędzy Prusy i monarchię Habsburgów). Wcześniej znaczny obszar dzisiejszego Śląska stanowił zwartą

jednostkę administracyjną i ekonomiczną. Później — zarówno w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej — podlegał licznym podziałom i znajdował się w granicach Rzeczypospolitej Polskiej, Czechosłowacji, Rzeszy Niemieckiej, później Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, wreszcie odrodzonej Polski, Republiki Czeskiej i częściowo zjednoczonych Niemiec. W tak dynamicznie zmieniającym się układzie granic i przynależności państwowej należy spodziewać się wielu podobieństw oraz różnorodności. Tak więc podejście komparatywne jest w przyjętym zamierzeniu badawczym jak najbardziej uprawnione; pozwala ono uchwycić zarówno podobieństwa, jak i różnice po dwóch stronach współczesnej granicy państwowej.

Oprócz uwarunkowań natury historycznej należy wskazać również na wiele interesujących podobieństw ekonomicznych, politycznych i społecznych analizowanych regionów. Zarówno region morawsko-śląski, jak i województwo śląskie należą do silnie zaludnionych regionów (znacznie powyżej średniej krajowej — odpowiednio w Polsce i w Czechach), jednocześnie oba regiony charakteryzują negatywne trendy demograficzne — zarówno ujemny przyrost naturalny, jak i negatywne saldo migracji. Oba regiony doświadczyły intensywnej eksploatacji górniczej, co wiąże się z degradacją środowiska oraz aktualnie z intensywną deindustrializacją. Oba regiony cechuje również względnie bogata mozaika narodowościowo-etniczna. Po stronie czeskiej Śląska mieszka największa skoncentrowana terytorialnie mniejszość Republiki Czeskiej, czyli Polacy. Za to po polskiej stronie Śląska obserwujemy renesans regionalizmów, w tym rozkwit tożsamości śląskiej, przyjmujący różnorodne formy zinstytucjonalizowania (np. Ruch Autonomii Śląska).

Zidentyfikowane podobieństwa i różnice pomiędzy analizowanymi regionami stanowią dla Autorów punkt wyjścia (i jednocześnie zmienną kontekstualną) do rozważań nad rozwojem regionalnych elit politycznych. Teoretyczną podbudową rozważań są konceptualizacje Steina Rokkana, który identyfikując główne cechy peryferyjności, wskazał na: odległość (od centrum), różnicę (w stosunku do centrum) oraz uzależnienie (od centrum). Ze względu na znaczne różnice pomiędzy Polską a Czechami, pozycja obydwu regionów w relacji do państw narodowych, w ramach których się dzisiaj znajdują, również różni się znacząco. Ma to swoje oczywiste konsekwencje dla procesów politycznych zachodzących na poziomie regionu i relacji lokalnych, regionalnych a centralnych elit politycznych.

Struktura pracy podporządkowana jest logice wywodu od ogółu do szczegółu. W pierwszej części opracowania skupiono się na przeglądzie literatury w zakresie elit politycznych, ze szczególnym uwzględnieniem tych twierdzeń, które mają zastosowanie w podjętej analizie. Następnie autorzy dokonują opisu, wyjaśnienia i krytyki aktualnego kształtu regionów, pod kątem administracyjnym, prawnym, jak również politycznym. Kolejny rozdział

poświęcony jest procesom rekrutacji regionalnych elit politycznych. Dominuje tutaj również perspektywa komparatywna — Autorzy odwołują się do najnowszych danych wyborczych na poziomie regionalnym, a następnie analizują rozwój regionalnych elit politycznych, jego determinanty i mechanizmy, jak również instrumenty walki politycznej, formy artykulacji i agregacji interesów.

Tak przyjęta struktura pozwala Autorom odpowiedzieć na wiele istotnych pytań badawczych. Po pierwsze, jak na przestrzeni czasu (od 1998 r.) zmieniały się regionalne elity polityczne. Odpowiedź na to pytanie udzielona zostaje w kontekście zmieniających się systemów partyjnych i systemów wyborczych. Należy pamiętać o tym, że mimo wielu podobieństw ewolucja transformacji systemowej w Polsce i w Czechach odbywała się w odmienny sposób. Zarówno wczesne fazy demokratyzacji, jak i późniejsze procesy konsolidacji miały zróżnicowany charakter i rzutowały na rozwój regionalnych (sub)systemów politycznych. Kolejne pytania dotyczą władzy wykonawczej w regionach oraz ich relacji z terytorialnymi organami centralnej władzy wykonawczej.

Rekrutacja elit politycznych odbywa się w sposób bardzo zróżnicowany, ich kariery mają odmienne trajektorie i warunkowane są różnymi czynnikami. Ponieważ obydwie kraje są współcześnie państwami o silnie scentralizowanej strukturze, jednym z kluczowych czynników, które decydują o sukcesie (bądź jego braku) regionalnych elit politycznych jest ich doświadczenie z polityki na szczeblu centralnym. Zidentyfikowane podobieństwa i różnice mają swoje źródła w specyfice regionów, ale wynikają również z rozwiązań na poziomie krajowym — na przykład z przyjętej ordynacji wyborczej czy stopnia scentralizowania systemu politycznego.

Jednym ze zdiagnozowanych podobieństw jest nienaturalnie wysoki wskaźnik fluktuacji elit politycznych na poziomie regionalnym w obydwu analizowanych regionach. Zarówno w kraju morawsko-śląskim, jak i w województwie śląskim w każdych kolejnych wyborach samorządowych wymieniane jest około 60%—70% składu regionalnych organów stanowiących (Sejmiku Wojewódzkiego na Śląsku oraz Rady Kraju Morawsko-Śląskiego). Jest to niewątpliwie przejaw braku skonsolidowania regionalnych systemów politycznych i ich peryferyjności. O ile na poziomie centralnym, zarówno w Pradze, jak i w Warszawie zaobserwowaliśmy konsolidację systemu politycznego — w tym systemie partyjnego, o tyle na poziomie samorządowym dynamiczna rotacja regionalnych elit politycznych nie sprzyja budowaniu trwałych relacji z wyborcami, stabilności politycznej i w konsekwencji konsolidowaniu skutecznych kanałów artykulacji interesów (zarówno na poziomie regionu, jak i w relacjach z centralnymi organami władzy). Rekrutacja do regionalnej polityki cały czas podporządkowana jest logice państwowego systemu politycznego.

Na uwagę zasługują źródła wykorzystane przez Autorów monografii. Analiza zawarta w opracowaniu w dużym stopniu opiera się na danych pierwotnych, co świadczy o jej wysokiej wartości naukowej. Autorzy nie tylko korzystali bezpośrednio z dostępnych baz danych (urzędów statystycznych, komisji wyborczych itd.) w Polsce i w Czechach, ale dzięki zastosowaniu metody ankietowej i półstrukturyzowanego wywiadu pogłębionego, dysponowali również danymi wywołanymi. Oznacza to, iż recenzowana praca ma charakter innowacyjny i dostarcza nowej wiedzy niezbędnej do zrozumienia procesów politycznych na poziomie regionalnym. W części teoretycznej Autorzy wykorzystali bogatą literaturę zarówno polską i czeską, jak i światową. Opracowanie przyczynia się do wzbogacenia dorobku naukowego zapoczątkowanego przez klasyków teorii polityki (jak np. Rokkan, Almond czy Verba) i rozwija naszą wiedzę na temat relacji pomiędzy centrum a peryferiami oraz na temat elit politycznych na poziomie regionalnym w ujęciu komparatywnym.

Słabą stroną książki, a przynajmniej jej polskiej wersji językowej, jest niewątpliwie jakość tłumaczenia. O ile formalna strona językowa nie budzi większych zastrzeżeń (choć tutaj również można wskazać wiele niedociągnięć wynikłych zapewne z pośpiesznej redakcji językowej i stylistycznej), o tyle język naukowy pozostawia wiele do życzenia. Osoby dokonujące tłumaczenia nie miały kontaktu z literaturą przedmiotu w języku polskim, wskutek czego wiele terminów i sformułowań odbiega od tych stosowanych w polskich opracowaniach naukowych.

Rafał Riedel